

В.В. Приймак, к.с.-г.н., доцент, Державна сільськогосподарська наукова бібліотека НААН України

В даній науковій роботі проаналізовано матеріал, щодо історії одомашнення птахів. Результати досліджень дають можливість розширити знання стосовно утримання та розведення птиці у ті далекі часи, коли почалося поступове приручення домашніх тварин та птиці.

«Не зная прошлого, нельзя понять настоящее и невозможно предвидеть будущее»

В.Г. Белинский

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для розуміння стану і перспектив розвитку будь-якої науки, у тому числі птахівництва, як галузі тваринництва, необхідно знати основні етапи її становлення. Історія даної галузі, що є частиною історії сільського господарства, - це історія одомашнення тварин, птиці, вирощування і збереження урожаю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не всі види тварин та птиці могли бути прирученими людиною, але навіть приручити — це ще не означало одомашнити певний вид. Прагнення отримати нові, точніші відомості про галузь птахівництва, вчені - птахівники з року в рік пізнавали цю галузь і вносили свої корективи. Теоретико-методологічною базою дослідження стали наукові розробки в галузі птахівництва.

Формулювання цілей статті. Витоки птахівництва вирушають в доісторичні часи. У ті далекі часи, коли почалося поступове приручення домашніх тварин. Метою наших досліджень стало вивчення історичного нариса одомашнення птиці.

Виклад основного матеріалу. У стародавні часи люди харчувалися продуктами полювання і рибним ловом, так що ймовірно, перш за все стали приручати собаку, як необхідну допомогу при полюванні. Після собаки стали приручати бика, як матеріал харчовий і, як робочу силу, потім вівцю, теж як харчовий матеріал.

Поступовий догляд за рогатою худобою і вівцею перетворював первісного мисливця на кочівного власника стад і це був перший крок початкової цивілізації. Первинні племена арійців володіли стадами, у них були гуси, які і представляли прадавній вид свійської птиці.

Пташині яйця служили їжею первісної людини це і було приводом лову молодих птиць, приручення їх і здобуття від них необхідної продукції.

Окрім водоплавної птиці, перш за все стали приручати курей. З переходом кочового населення до осілого способу життя, людство стало розвиватися у всіх напрямках. Проходили тисячоліття і від стародавніх витоків, ми знаходимо сліди, що дикі птиці, ставали домашнім починанням.

У всіх релігійних віруваннях древніх часів ми

зустрічаємо то в одній, то в іншій формі порівняння тварин з боготворящими вищими істотами або природними силами, внаслідок чого тваринам віддавалося чисто символічне значення божества. Наприклад, півень і голуб були присвячені різним божествам і часто приносилися в жертву. Лувійці, наприклад, поклонялися вогню, зображували, який у вигляді півня (звідки ймовірно серед слов'янського народу збереглося ототожнення пожежі з червоним півнем) [1].

З тисячі видів диких птахів людина вибрала для одомашнення всього декілька: із сімейства курячих - курей, індиків, цесарок, павичів і перепелів; із сімейства гусеподібних - гусей і качок; із сімейства голубиних - сизого голуба. Приручали в основному тих, на кого полювали, - причиною одомашнення була потреба людини у м'ясній їжі. Приручені види повинні були добре пристосуватися до життя в нових умовах і перейти на харчування тим кормом, який могла запропонувати людина.

З розвитком птахівництва створювалися культурні породи свійської птиці: у Франції-фавероль (порода курей), руанські качки, гуси тулузькі; в Англії-суссекс, доркінги (кури) та ін.; в Росії - юрловські голосисті кури, гуси холмогорські та ін.

Перші розповіді, що дійшли до нас відносилися до голубів. Священне писання розповідає нам, що після потопу Ной випустив з ковчега голуба і він повернувся з оливковим листком. Домашні голуби були відомі ще в Давньому Єгипті. Вони зображені на барельєфах часів III-V династій (2500-3000 років до н.е.). З фінікійцями або іншими мореплавцями голуби потрапили в Грецію і Рим. Здавна розводили голубів в Індії та Китаї [2].

Розведення голубів почалося в Іудеї за 600 років від Різдва Христового. Потім вони їх стали вживати в якості подяки та жертвоприношень, для яких найчастіше був обраний молодняк птахів особливої породи, так звані горлізами [3, 4].

Легенда про те, що голуби «висиділи» царицю Семіраміду на березі Євфрату, вказує на можливість існування і вавілонського вогнища одомашнення цих птахів. Після смерті цариця Семіраміда перетворилася на голубку.

Судячи з деяких вавилонських оповідань, голуби здавна вшановувалися в країнах Близького Сходу. У євреїв вони були символом любові і моральної чистоти. У християнському вченні цей птах символізує святий дух.

У стародавніх греків голуб був присвячений Афродіті, у римлян - Венері. Широко відома легенда, згідно з якою бог війни Марс не став воювати тому, що не захотів розоряти гніздо, яке голубка звила у його бойовому шоломі - тому голуб вважався символом миру і дружби [2].

Прирученням птахів займалися дуже багато народів. Добре відомо, що в стародавньому Єгипті ручні журавлі жили в неволі (про це свідчать малюнки того часу). Втім, журавлі і нині іноді використовуються людиною у себе вдома, хоча навряд, це дає нам право називати журавлів домашніми птахами.

Пізніше єгиптяни фінікійці почали розводити курей, які походили з Південної Азії і незабаром звернули на себе увагу.

Поширення курей на заході доводиться між іншим тією обставиною, що відоме сузір'я плейд у греків порівнювалося з послідом зграї голубів, тим часом сирійські астрономи порівнювали це сузір'я з квочкою і її курчатами. У іудеїв в одному місці Старого завіту де згадується про курей (книга Іова 9.9) це сузір'я носить теж назву квочка і її курчата.

Відомо, що в 310 р. до н.е. принц Пенджабі (Північно-Західна Індія) розплатився з Олександром Македонським срібними монетами, на яких був зображений півень з великими шпорами.

Гусак теж давно був відомий єгиптянам і ми часто зустрічали зображення домашнього гусака в ієрогліфічних знаках. Єгиптяни добре розрізняли дикого гусака від домашнього, так як в стародавніх ієрогліфах зображення курки зовсім не зустрічається [1]. У Греції кури з'явилися тільки на рубежі II і I тисячоліть до н. е. Про це свідчать письменники того періоду Феогніс і Арістофан. За свідченнями останнього, в Афінах кожен житель мав курей, нехай хоч одну курку, якщо це був бідняк.

У Стародавньому Єгипті зображення курей з'явилися не раніше середини другого тисячоліття до н.е. У гробниці Тутанхамона (близько 1350 р. до н.е.) на кам'яній плиті був знайдений малюнок півня. Півнів вирощували для півнячих боїв, які були в той час дуже популярні. Перші цілеспрямовані спроби штучного відбору серед домашніх птахів були пов'язані саме з боями півнів. Птахів відбирали по ектер'єру, легкості й агресивності. Так поступово сформувалися спеціальні бійцівські породи, які дійшли до наших днів.

Однак, в Єгипті розведення курей було настільки розвинене, що їхні яйця інкубували. Це було монополією жерців храмів Осіріса. Пізніше інкубування було забуто, а при феодалізмі воно

вважалось справою д'явола [2, 5, 6].

У релігії Заратустри та інших віруваннях півень грав важливу роль - як захисник добра і ворог д'явола, як символ Сонця, що протидіє руйнівним силам вітру. Ранковий крик півня символізував не тільки початок дня, а й світло [2].

Як писалося в історичному писанні, цей вид птахів часто дивиться на небо, півні хоробрі і горді, і на своєму попелищі не потерплять конкурентів. Еліань кн.: 4 гл.27 дивується що півень скільки б разів не входив в двері будинку або покоїв, які б високі не були вони, однак завжди нахилиє голову. Він це робить з природної схильності до корму, входячи в покої нахилиє голову. Еліань вказує, що афінійці після війни з персами, вирішили всякий рік проводити бої півнів всенародно і тим самим навчити людей боротися з ворогами і зазнавати напасті за батьківщину, за дітей і за свободу.

У півня існувала природна антипатія з василіском, бо вважалось, що василіск побачивши півня вмирає. І так, як в Африці безліч страшних гадюк, то всякий вирушаючи в дорогу брав із собою півня і таким чином захищав себе від них.

У стародавні часи римляни стратили батьковбивців наступним чином. Садити їх у мішок, зашивали і до них підсаджували мавпу, змію, пса, півня і кидали у воду. Мавпу — тому, що вона схожа на людину. Змію - вона ворог людського роду, подібно батьковбивці. Пса - він не щадить і свого роду. Півня - що він іноді з батьком б'ється [7].

Гомер у своїх Ілліаді та Одиссеї не раз згадує про гусей, особливо в 19 пісні Одиссеї. Качка, стала звичайно пізніше домашнім птахом у культурних народів, що жили навколо Середземного моря, але вона давно вже була приручена китайцями, які дуже ретельно займалися з найдавніших часів качківництвом. У Китаї навіть проводили своєрідну інкубацію - яйця закладали в кошики з підігрітою половиною, які ставили один на одний в опалювальних приміщеннях [8].

У Греції вже в V ст. до н. е. утримували так званих плямистих качок. Проте їх тримали під сітками - що говорить про те, що вони не були повністю одомашнені. Луцій Колумелла в Італії (I ст. до н. е.) один з найдавніших давньоримських авторів у своєму трактаті «О сільському господарстві» радив збирати яйця диких качок і підкладати їх під квочку, що також свідчить про тривалий процес одомашнення. Цей же автор пише про те, що в Римі влаштовувалися спеціальні подвір'я для утримання качок [9].

Нинішні породи свійської птиці стали відомі на півдні Європи і почали там поширюватися років за 1000 до Різдва Христового. І щодо цього часу найбільш дорогоцінні дані по птахівництву полягають у відомих релігійних обрядах, з причини того, що домашні тварини та птиці використовувалися для жертвоприношення.

Ось білі голуби були улюбленим жертвоприношенням іудеїв, в Африці чорні півні приносилися в жертву на честь Ескулапа, у Спарті переможець присвячував Марсу півня. В історії давньої римської культури кури згадуються часто і відігравали певну роль. Чорні священні кури супроводжували флот і військо і в залежності від того, як кури вживали зерно, вирішували розпочинати чи ні битву. Якщо кури їли охоче, це було доброю прикметою, а якщо ж відверталися від їжі – це передбачувало невдачу. Так вередливі кури “керували” наймогутнішою республікою.

Якщо полководець не звертав уваги на цей освячений часом звичай, йому доводилося звичайно розплачуватися життям за програні бій чи за неповагу до релігійного звичаю, як це вказують приклади Публія Клавдія, Фламінія і багатьох інших полководців.

Капітолійські гуси були присвячені богам і їм поклонялися за порятунок Римського капітолія, завдяки їх крику [1]. Як розповідається у Плутарха, коли Галли оволоділи були Римом і зійшли в сам Капітолій, де воїни римські міцно спали, а пси від лаяння отримували їжу, навпаки гуси своїм криком розбудили солдатів, щоб вони озброїлися проти ворогів. За що, римляни кожен рік в цей день, вбивали по кілька собак, а гусей публічно годували в храмах і називали їх рятівниками Риму [7].

За свідченням Плінія ніяка тварина настільки не відчуває запах людського, як гуси. Еліан у своєму трактаті «О природе животных» (лат. *De natura animalium*) кн.: 7 гл. 36 наводить приклад про Лікаде Періпатетичного, який мав гусака, і він дуже любив свого господаря. Навіть коли прогулювався господар, гусак не відлучався від нього і слідував за ним, коли господар сідав - сідав і гусак, коли спочивав господар - спочивав і гусак. І коли гусак помер цей філософ влаштував погребіння, як братові. Подібне згадує і Феофрат, про отрока, до якого зник гусак і коли юнак потрапив у полон, гусак прилітав до нього і приносив йому їжу.

У єгипетських гробницях, побудованих більше 4 тисяч років тому, є багато малюнків гусей: сцен їх відгодівлі, смаження на рожні, зображень селян, які несуть гусей на ринок.

Гуси згадуються в Одиссеї - у Пенелопі було 12 гусей і вона любила спостерігати, як вони жадібно поїдають намочене зерно.

Пліній згадував, про закони, спрямовані проти розкоші, у тому числі закон виданий перед початком третьої Пунічної війни (149-143 рр. до н.е.), забороняли під загрозою суворого покарання, подавати до столу більше однієї курки і безумовно заборонялося відгодовувати курей, це привело до того, що римляни стали відгодовувати півнів. У євреїв був закон, який строго забороняв тримати курей в Єрусалимі, з огляду на те, що від дряпання кігтями, оголялося

з під землі щось нечисте. Проїшов час і цей закон дотримувався не особливо строго, принаймні знаком зречення Петра від Ісуса Христа послужив крик півня.

Птахівництво ще за часів Риму складало славу і багатство цілих країн. Геродот згадував про знамениті єгипетські печі в які щорічно закладалося сотні тисяч яєць і виводилися курчата під дією штучної теплоти. Джерелом теплоти служив спочатку перегній і лише після його замінив вогонь.

На острові Делос відгодовували курей, м'ясо яких було в давнину відоме своєю білізною, жінки займалися їх відгодівлею і користувалися значними доходами.

Після завоювання Галлії і частини Німеччини, стали щорічно вивозити в Італію величезні стада гусей, так як в гусівництві північні країни випередили південь.

Карфагенський полководець Магон жив за часів Кіра, мав прізвище Великий, заснував величч свого рідного міста приблизно 550-500 рр. до Різдва Христового і прославився, як військовими діями, так і твором про землеробство на пунічній мові в 28 книгах. За наказом римського сенату, воно було переведено згодом на латинську мову [1, 10].

Римляни звали Магона батьком «сільського господарства». Римляни за часів своєї могутності тримали величезну кількість домашньої птиці. У них будувалися спеціальні орніфони - величезні пташники, в яких утримувалася значна кількість домашньої та декоративної птиці.

У ті часи розведення павичів велося теж у великих розмірах. Авфідій Лукрон жив за часів Помпея Великого (106 - 48 до н. е.) - видатний полководець і політик, отримував від розведення павичів щорічний дохід у 60 тис. сестерцій (давньоримська срібна монета) [11].

Стародавні римські господарі, особливо Марк Теренцій Варрон - римський вчений-енциклопедист і письменник (116 - 27 рр. до н. е.), вказували на отримання пташиного посліду, як на значний прибуток в птахівництві, вже на той час визначалося практичне значення гуано і тільки послід гусей вважався шкідливим і не використовувався на добриво. Найбільш охоче брали на добриво голубиний послід [12].

Крім голубників (колумбарій), римляни заводили ще й великі авіарії - садки, в яких містилися величезні кількості перепелів, дроздів. У відгодованому стані за них в Римі платили дуже великі гроші. У Римі з одного пташиного садка на ринок привозили близько 5000 дроздів і за одного відгодованого дрозда платили по 60-75 коп. У ті часи римляни заробляли величезні суми грошей від птахівників.

Гусей римляни розводили мало, бо був великий ввіз гусей з Галлії та Німеччини. Але в кожному римському хуторі були гусятники -

анзерарії або хенобоснії в яких розводилися гуси, присвячені Прозерпіні і Марсу. Римляни вміли цінувати гусячу печінку, як особливі ласощі.

Про відгодівлю гусей згадує в одному із своїх творів Геродот — коли гусей відгодовували фігами.

Щоб мати велику гусячу печінку, то треба було обшити гусака туго рядном або рогожею залишаючи один отвір навколо шиї а інший ззаду для випорожнення. Підвішували цього гусака в темному місці на мотузці і підставляли йому під самий ніс коритце з вівсом і водою щоб корм і вода не переводилися. Через 25 днів гусак був жирним і печінка його була вагою більше фунта [13].

У середині століття і пізніше домашні гуси були вже широко поширені по всій Євразії. Франкський король Карл Великий (742-814 рр.) видав указ, в якому його підданим ставилося в обов'язок тримати в домашньому господарстві гусей. Селяни повинні були щорічно до дня святого Мартина (10 листопада) привозити в монастирі і притулки певну кількість відгодованих гусей. У деяких європейських країнах, в основному німецькомовних, зберігся вираз «мартинів Гус».

Крім того на пташиному подвір'ї римських вельмож можна було побачити лелек, журавлів, фламінго, лебедів (кірські птиці), фазанів і солов'їв.

При Плінію (49-96 рр.), фазан з'явився в Італії пізніше, ніж павич. Фазанів тоді тримали в огорожених місцях і дбали про те, щоб вони набирали вагу. Яйця фазанів теж їли, але за якістю вони вважалися нижче курячих.

З Італії фазани розповсюджувалися по всій Римській імперії. Хоча цих птахів часто розводили в неволі, по-справжньому домашніми вони не вважалися і не мали великого господарського значення. По суті, фазан залишався дичиною для багатих людей. Тільки в наш час фазани стали домашніми або напівдомашніми птахами в багатьох частинах Європи.

Страви з солов'їних язиків і павиних мізків мали визначу роль у банкетах, зрозуміло, скільки птахів було потрібно для приготування таких страв.

Про те, що павичів розводили ще в античному світі, свідчить Біблія. З мореплавцями, можливо фінікійцями або греками, ще в V ст. до н.е. павичі попали до Греції, де стали об'єктом культу. Павичів вважали священними птахами, символом небесного зводу завдяки яскравим плямам-«очкам» на хвості. Природньо, що ці птахи були доступні тільки дуже багатим людям.

Римляни присвячували павичів богині Юноні. Однак це не заважало їм вживати павичів в їжу, хоча їх м'ясо жорстке і зовсім несмачне. Але на столах знаті більшу перевагу мали пір'я павича як прикраса, ніж м'ясо в якості страви.

У середині століття індик, чиє м'ясо набагато смачніше, майже зовсім витіснили павичів з

пташиних дворів.

Одомашнив індичок народ майя в Мексиці. Коли європейці відкрили Америку, то в Мексиці та Центральній Америці, не рахуючи собак, індик був єдиним домашнім птахом.

До Європи індички були завезені близько 1530р., а в 1571р. на Нижньому Рейні їх вже розводили у великих кількостях. Є згадка, що в німецькому місті Арнштадте в 1560р. під час весільного застілля було з'їдено 150 індиків. А в якості різдвяної птиці індик з'явився на столах англійців вперше в 1585р. Пізніше ці птахи потрапили в Росію, Персію, Індію.

Стародавні єгиптяни, ціленаправлено не займалися доместикацією цесарок. У Грецію цесарки потрапили не раніше V ст. до н.е. і були там відомі скоріше як культові священні птахи. Учень Арістотеля Клітос Мілетус дав чудовий опис цесарки. Греки називали її *melanagris* (чорно-біла), потім цю назву було спотворено до *teleagris*, і таким чином виник зв'язок з грецькою міфологією. Стали говорити, що в цесарок були перетворені сестри знаменитого героя Мелеагра, які оплакували смерть свого брата, плями на оперенні цих птахів - сліди сліз.

У Рим цесарки швидше за все потрапили з Нумідії в III ст. до н.е., під час пунічних війн. Римляни знали, що цесарка походить з Африки. Ці птахи були дуже дорогими. Пліній писав, що вони представляють собою останню добавку до меню римлянина.

Також і інші римські письменники - Варрон, Горацій, Марціал - свідчили про те, що в Римі цесарок розводили заради м'яса, яєць і красивого оперення. При імператорі Римської імперії Калігулі (18 березня 37р. - 24 січня 41 р.) цесарки стали священними птахами.

Цесарка, яка зникла була з пташиних дворів після падіння Римської імперії, знову з'явилася, хоча її розведенням стали займатися менше, ніж за часів римлян.

Особливим успіхом у птахівників користується німий, чи японський перепел (*Coturnix japonicus*). Він живе на північному сході Китаю, японських островах. У Японії цих птахів почали розводити з XVI ст.

У своїй величезній імперії римляни поширювали багато порід домашніх тварин і птахів. Пересуваючись зі своїми легіонами в далекі країни своєї держави, вони брали з собою таких тварин і птахів щоб надалі їх розводити. У тій країні, де в даний час птахівництво стоїть на вищому рівні розвитку, мешканці Англії за зауваженням Юлія Цезаря, не їли курей, але тримали її заради прироби. Римські війська в цьому відношенні вносили з собою культуру, навчаючи переможені народи користуватися різними дарами природи.

З падінням Римської імперії (476 р. н.е.) на- стали похмурі дні для сільського господарства, що стояв уже на досить таки високому рівні роз-

витку.

Різні народи пройшли руйнівними походами через Римську імперію і знищили всі плоди мирного розвитку. На протязі цілих століть затримався подальший розвиток результатів тисячолітньої древньої культури. Багато що було забуте і лише через роки були гідно оцінені досягнення давньоримського господарства.

Лише при могутньому правлінні Карла Великого (800-814 рр.) наступив порядок в цілоалійських країнах. Він був великим, як полководець так і правитель. Карл Великий звернув особливу увагу на найдрібніші галузі сільського господарства, так він у своїх капітуляриях особливо «Капітулярій о поместьях» (лат. *Capitulare de villis*) між іншим наказав розвиватися птахівництву. У кожному його великому маєтку було по 100 курей і по 30 гусей, у дрібних маєтках по 50 курей і по 12 гусей. Всі вони повинні були бути в відгодіваному стані і постачалися до двору, решта птахів і яєць призначалися для продажу. У його ж маєтках містилися павичі, фазани, рябчики, голуби, лебеді і журавлі, як писалося в капітулярії «Чтобы каждый управляющий всенепременно содержал в наших поместьях ради достоинства их, особенных птиц: павлинов, фазанов, уток, голубей, куропаток и горлиц» [14].

У той час у монастирях досить інтенсивно розвивалося домашнє птахівництво. Більшість податків призначених для монастирів з боку населення оплачувалися яйцями та птицею і це для населення було простіше, ніж інша оплата. Інші монастирі головну частину свого доходу отримували птахами, нерідко по тисячі штук. Це звичайно підняло птахівництво, хоча надалі воно постраждало від нових військових нападів.

Різноманітність в породах далеко поступалася римському птахівництву і не могла порівнюватися. Кури звичайних порід, гуси, качки та голуби були складовими галузі птахівництва.

Хрестові походи освіжили знову в пам'яті забуті чудеса Близького Сходу, що вплинуло на подальший розвиток птахівництва, використовуючи при цьому нові завезені породи. Треба згадати про перші полчища, які зібралися в Німеччині навесні 1096 року на захист Гробу Господнього, вибравши собі в ватажки гусака, за яким і було 30-40 бійців. Правда, що лише невелика кількість цих героїв досягло Царгорода, більша частина не винесла труднощів походу і загинула від нападів ворога, через землі якого вона пробиралася.

Середньовіччя хроніки розказали нам про улюблену забаву: півнячі бої, які вже й за часів Риму були поширені. Селянські війни, потім численні війни часів реформації особливо тридцятирічна війна — занепали розвиток сільського господарства і скотарство. Маса військ поїдала всю худобу і скрізь панувало розорення.

Наступні мирні роки поступово піднімали

рівень сільського господарства і торгівля стала збагачувати міста. В ці періоди видавалося багато законів проти розповсюдження розкоші, ці закони стосувалися між іншим кількості та складу страв на столі громадян, особливо домашня птиця являлась головним блюдом. Велика кількість домашньої птиці споживалася на бенкетах у знаті, тисячі курей і гусей вирізалися з нагоди торжества. Особливою пошаною в кінці середніх віків користувалися павичі, їх подавали до столу смаженими в повному оздобленні пір'я.

Мирні часи спричинили навіть надлишок виробництва яєць та домашньої птиці і вони втрачали ціну.

В багатьох історичних документах вказується на те, що в монументальних спорудах для зціплення каменів вапно розчиняли яєчним білком, як це наприклад, доведено щодо відомого кам'яного моста в Празі та деяких соборів Німеччини.

Рідко, і лише государі бачили благо своїх країн в піднятті сільського господарства. Відомий вигук французького короля Генріха IV (1594 - 1610 рр.), полягав в тому, щоб у кожного з його підданих хоча б в неділю була курка в горщику.

На початку нового періоду всесвітньої історії, відкриття нових країн світу спричинило за собою ввезення багатьох іноземних порід птахів. З подивом дивилися на величезного індику ввезеного в Європу в XVI столітті, який незабаром поширився в південних країнах Європи. Іспанці та португальці із заатлантичних поїздок привозили багато нових порід домашньої та декоративної птиці. Надалі з'єднання Європи з іншими країнами світу збільшило різноманітність видів пернатих.

Лише XIX сторіччя, особливо в 30-40 роки, вдалося зробити переворот в птахівництві. Хоча наприкінці XIX століття сільські господарі дивилися на домашню птицю як на зайвий, навіть іноді як на шкідливий придаток до господарства, але з іншого боку все більше і більше відгукуються позитивно про птахівництво. Справедливо було б вказати на високі доходи, які отримують в птахівництві та на значну якість м'яса.

Зробивши крок вперед, наука фізіологія і анатомія із точними спостереженнями над життям тварин та птиці, дала можливість в значній мірі полегшити розвиток розведення домашньої птиці. До тих пір домашня птиця утримувалася без особливого догляду.

У 1844 - 1845 роках були завезені в Європу перші кохінкінські породи курей у вигляді подарунка від англійської королеви Вікторії, майже в той же самий час кілька екземплярів цієї чудової породи були привезені одним із французьких адміралів до Франції.

Це дало несподіваний поштовх в Європі до повного перевороту в галузі птахівництва. Прибуток який отримували від перших вивезених

екземплярів, проявив загальний інтерес до птахівництва і без того закріплений з кінця XVII століття в деяких частинах Франції, Голландії, Англії та Німеччини.

В інших країнах Європи процвітало гусівництво. В околицях Тулузи, в Поміранії, в Чехії, в Угорщині крім значного грошового прибутку жителі досягали чудових результатів, звертали на себе все більшу увагу з кожним роком. Поліпшені шляхи зв'язку зблизили різні країни і забезпечили обмін продуктів, так що нові кращі породи, потрапляючи до рук птахівників і любителів, давали чудові результати. Особливо бачимо ми це в Англії, яка посідає перше місце в птахівництві. Хоча з розведення птахів, що вирощувалися на м'ясо, особливі успіхи досягнуті були у Франції.

На думку Етельта, завдяки прагненню до асоціацій, виникло перше товариство птахівництва в Гьорліці, на прикладі якого в Німеччині, особливо у Саксонії, а потім і в Австрії виникло багато інших подібних товариств. Це дало істотний поштовх у розведенні нових порід.

Звичайно ж спочатку це була лише мода. Правда мода заслуговує більше похвал ніж осуду. Переходило поступово під впливом зростаючого інтересу до справи в області спостереження і вивчення. Залишалось тільки жила, що б цей інтерес до птахівництва поширювався все більше і більше.

В кінці XIX століття вже були численні роботи з птахівництва, не дивлячись на те, що ця галузь відігравала пасивну роль в сільському господарстві. Але звичайно ж, як видно з літературних джерел галузі птахівництва пальма першості належала англійцям, так як зразкові твори Врайтера, Фултона, Тегетмейера представляють собою чудовий матеріал для вивчення цієї галузі сільського господарства.

У Німеччині почали проявляти інтерес до птахівництва своїми творами Гаус, Еттель, Гамм, Вегенер, Леффлер, Ефеля, Больдамуз та інші. У Франції - Еспанья, Маріо-Дідьє, Гайо і бельгієць Шані написали хороші твори з окремих тем птахівництва.

Численні виставки, які влаштовувалися товариствами та любителями пернатого царства сприяли звичайно практичному інтересу до галузі птахівництва.

Прекрасні примірники «дешевих виробників м'яса» служили кращим доказом прогресу і розповсюдження раціональних правил птахівництва. В зв'язку з чим, можна було з повною довірою

розраховувати в майбутньому на щасливий розвиток цієї важливої галузі сільського господарства [1].

Сполучені Штати Америки являлись найбільшими виробниками домашньої птиці і яєць. На відміну від вітчизняних птахофабрик, де виробництво продукції сконцентровано в одному місці на кількох гектарах, американські птахівничі комплекси розповсюджені на досить великій території.

Перша книга в Російській імперії, присвячена птахівництву «Птичий двор» була опублікована в 1774р. Автор книги - російський державний діяч, почесний член Академії наук Г.Н. Теплов. Відомі для свого часу вчені-тваринники М.Е. Ліванов і В.І. Всеволодов випустили в 1790р. книгу з тваринництва з розділами, присвяченими птахівництву. У 1799 році професором землеробства колезьким Ассесором Михайлом Лівановим була опублікована книга, де в одному з розділів він описував галузь птахівництва [15].

Основоположником наукового птахівництва заслужено вважають відомого вченого і практичного діяча галузі І.І. Абозіна. Він автор численних статей і книг з птахівництва, секретар, почесний член Московського товариства любителів птахівництва, редактор журналу «Птицеводное хозяйство», експериментатор, який добре знав вітчизняне і зарубіжне птахівництво свого часу.

Але незважаючи на певні досягнення в даній галузі, у XVIII-XIX століттях в Російській імперії птахівництво вважалось однією з відсталих галузей сільського господарства. Розведенням птиці займалися головним чином дрібні селянські господарства, на аматорських фермах поміщицьких господарств, що згадувалось ще в «Трудах вольного экономического общества ..» [16].

Висновки. Переглядаючи історію одомашнення птахів, можна вважати, що перше одомашнення виникло близько трьох тисяч років тому. Взагалі серед багатьох видів птиці, кури являлись найкориснішими, з прадавніх часів їх розводили для одержання м'яса, яєць, пуха та пера. На сьогоднішній день людиною виведено близько 700 порід і їх різновидностей птахів.

Сучасна птахівнича галузь країни має всі можливості для повного забезпечення населення дієтичними продуктами харчування вітчизняного виробництва, адже в країні побудовано багато птахофабрик яєчного та м'ясного напрямку; функціонують племінні заводи, племінні репродуктори, науково-технічні центри.

Список використаної літератури:

1. Д-р Прибыль. Домашнее и заводское птицеводство / перев. с немецкого Николая Ольгина / Изд. А.Ф. Девриена. - С.-Петербург. - 1879. - С.24-36.
2. Силаева О.Л. История одомашнивания птиц. / Биология. Изд. «Первое сентября». - №2(722), 8-15.1.2004. - Москва. - С.3-4.

3. Юргенсон Ив.Ив. Голубеводство. Практическое руководство / перераб. и доп. Э.В. Багговут, С.Н. Пащенко / г. Реввель Изд. Э.В.Багговута. 1914. - С. 17-19.
4. Пушкин П. Почтовое голубеводство. С.-Петербург. Изд. М.П.Петрова. - 1911. - С. 3-5.
5. Искусственный вывод цыплят. // Секретный экономъ, художникъ, ремесленникъ и заводчикъ или полное собрание редких, полезных, новейших открытий и секретов. – Часть первая. – С.Петербург: Типография Губернского правления, 1809. – С. 234-313.
6. Инкубатор. Материал из Википедии — свободной энциклопедии [Электронный ресурс] // <http://ru.wikipedia.org/wiki/Инкубатор>
7. Описание скотов и птицы домашних также и пчел, с изображением их свойств и способностей с прибавлением историй служащих к увеселению читателей. - С.-Петербург: Артиллерий и инженерий Кадетского корпуса. - 1777. - С. 58-73.
8. Гомер. Иллиада. - К.: Дніпро, - Книга 3, 1978. - 458с.
9. Колумелла. О сельском хозяйстве // Ученые земледельцы древней Италии / Под. ред. М.Е. Сергеенко. – Л.: Наука, - С. 114-291.
10. Магон. <http://slovari.yandex.ru/книги/> Класические древности/ Магон/
11. Абозин И.И. Птицеводство. Птичий двор в русских хозяйствах. - С.-Петербург. Изд.: А.Ф. Девриена. - 1895.
12. Варрон Марк Теренций. Сельское хозяйство. / Пер. М.Е. Сергеенко. М.-Л.: Издательство АН СССР, 1963. - 220 с.
13. Иоанн Христофор Бальором. Объ откармливания гусей. Поваренной магазинеъ или экономическія и опытомъ изведенныя применения о различных вещахъ. - ч. 3. 1783. - С. 84-85.
14. Mayer Th., Das Capitulare de villis, "Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung", Weimar, 1962, Bd 79.
15. Ливанов М.Е. О земледелии, скотоводстве и птицеводстве / Сочинение профессора земледелия коллежскаго Ассесора Михаила Ливанова. - Миколаїв: друкарня Чорноморського штурманського училища, 1799. - С.191-203.
16. Капитан Андрей Болотов. Описание свойства и доброты земель Каширского уезда и прочих...// Труды вольнаго экономического общества к поощрению в России земледелия и домостроительства. ч. II - 1766. - С. 191-192.

В данной научной работе проанализировано материал, по истории одомашнивания птиц. Результаты исследований дают возможность расширить знания относительно содержания и разведения птицы в те далекие времена, когда началось постепенное приручение домашних животных и птицы.

In this science work analyzes the material on the history of domestication of birds. The research results provide an opportunity to expand knowledge about keeping and breeding birds in those ancient times, when the gradual domestication of domestic animals and poultry.

Дата надходження в редакцію: 17.10.2012 р.
Рецензент: д.с.г.н., професор А.М.Салогуб